

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

KRUDY GYULA:

A MAGYAR JAKOBINUSOK

Martinovics Ignác szerepét a magyar történe-
szek az idők folyamán többféleképpen értékelték.
Kezdetben mint forradalmár-vertanúhoz, személyé-
hez különböző romantikus elképzelések fűződtek.
Fraknói Vilmostal indult meg a szerep pozitívista
értelmezése; a történetírók megállapították, hogy
Martinovics kémszolgálatot teljesített II. Lipót
császár részére és ettől kezdve mártír helyett
snicli volt, mindenre kapható rendőrkém. A pozi-
tívista beállítás így lassan az eöbбивvel ellenkező
éőjelű románikus elképzelésnek adott helyet:
Mólvusz Eleméernél Martinovics már a pokol kül-
dötte, valóságos eleven Belzebub. Ennek az állá-
pontnak a revíziója az a felőgás, amely Marínó-
vics látározlagos következetlensőgerek, jellemtelen-
ségének társadalmi és lélektani magyarázatát ke-
resí és arra a következtetésre jut, hogy Martinovics
valóban híú és hatalomravágyó, letartóztatása
alatt és a kivégzés előtt gyenge és gyáva volt,
de nem volt denúnciáns, sem provokátor, hanem
forradalmi agitátor. A rendőrkém a felvilágosult
abszolútizmus idején nem volt a nép őrlője, Mária
Terezia, II. József és II. Lipót a polgári forradal-
lom programját akarták megvalósítani a nemesi
osztály ellenállásával szemben. Martinovics együtt
dolgozott az uralkodóházzal, amíg az ezt a pro-
grammot képviselte, aktíve szembefordult vele —
Ferenc császárral — mihelyt az letért a polgári
forradalom útjáról és a reakciós társadalmi osz-
tályokkal lépett összeköttetésbe. Krudy Gyula
nyilvánvalóan ennek az elképzelésnek a szellemé-
ben írta meg a magyar jakobinusokról szóló
könyvét. A baj csak az, hogy a könyvből magá-
ból ez nem derül ki világosan, magyarázat nélkül
a regény érthetetlen marad. Krudy végtelen ala-
posságal írja le az összeesküvők külsőjét, a fo-
gadókat és vendéglőket, amelyekben találkoznak,
de teljesen elhanyagolja a forradalmárok intellek-
tuális énjét, könyvében mindenki érzelmi ember,
mintha soha semmin, még macán a forradalmon
sem gondolkozott volna. Sőtét kamaljak szerepe-
nek a könyvben, mennyvezethasadékok, amelyekben
keresztül ki lehet hallgatni a forradalmárokat,
akik lelkes frázisokat mondanak egymásnak, tűr-
vészek és árcsóbák, amelyek csak arra valók,
hőve a forradalmárok összejövetelét lenyezzék és
lehetővé tegyék. Az egészen valami hiedermér
„bőj” őmlik el, ami eleve lehetetlenné teszi,
hogy valami komoly, vagy súlyos, vagy jelentős
dolog történjék. Még a kivégzés leírása is, amit
Krudy Kaneler Félix, budai helytartóságai fogal-
mazó, féllábára sánta fiatalember fogalmazása-
ban ad elő, — kisigényű és inkább komikus, mint
rémítő: „délután megjelent a Vízvárosban
Májercsik, az öreg hóhér, ahol tíz esztendeje nem
látta senki. Készőrnőkövet akart venni, de nem
kaptt senktől. Végre egy oláh hajós készőrnő-
követ vette meg két huszasért. Tudtuk, mire kell
a készőrnőköő és senki sem aludt ezen az éjszaka.”
(N é p s z a v a).

B. K.